

Anmeldelse: *Dansk Sproghistorie.* *Bind 3: Bøjning og bygning*

Udgivet af *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab*. Hovedredaktør: Ebba Hjorth. Øvrige redaktører: Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen, Birgitte Jacobsen, Merete Korvenius Jørgensen og Laurids Kristian Fahl. Aarhus Universitetsforlag. 432 sider.

STEFFEN HÖDER

MÅL OG STRUKTUR

Bøjning og bygning, udkommet 2019, er tredje bind i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs *Dansk Sproghistorie* (DSH), der i alt kommer til at omfatte seks bind, og som er ledsaget af en hjemmeside med supplerende materiale (www.danisksproghistorie.dk). Bind 1 (*Danske tager form*, 2016, med kapitel 1–4, anmeldt af Asgerd Gudiksen i NyS 52–53, s. 289–300) omhandler bl.a. teoretiske, faktiske og praktiske rammer for sproghistorieskrivning og er dermed grundlæggende for hele værket. Bind 2 (*Ord for ord for ord*, 2018, med kapitel 5–9) anmeldt af Agnete Nesse i NyS 56, s. 159–171) behandler de ortografiske, fonetiske, fonologiske og leksikalske forhold i dansk sproghistorie i kronologisk strukturerede kapitler. Bind 4 (*Dansk i brug*, 2020, med kapitel 14–17) omhandler teksttyper og litterære genrer, der har været centrale i dansk sproghistorie, sprog og medier samt det danske sprogs rolle i dannelse og uddannelse. Bind 5 (*Dansk i samspil*, om det danske sprog uden for Danmark og andre sprog i Danmark) og bind 6 (*Forfatternes dansk*, om stil, oversættelse og individuelle kendte forfattere) er under forberedelse. DSH's målgruppe er både sprogforskere og andre sproginteresserede, som hovedredaktøren Ebba Hjorth skriver i forordet til første bind (s. 10).

Der er altså tale om et meget stort projekt, og det har krævet og kræver fortsat en enorm indsats fra alle, der er involveret som redaktører eller forfattere. Det er også et meget ambitiøst projekt, som er tænkt

(og sikkert vil blive brugt af mange) som en afløser for Peter Skautrups standardværk *Det danske sprogs historie* (1944–1970), der efterhånden er mere end et halvt århundrede gammelt. Det er derfor rimeligt at forvente, at ambitionen går ud på at fremstille sproghistorie, så nyere indsigter og udviklinger i sproghistorisk og generelt sprogvidenskabelig forskning er repræsenteret. Dette er desuden et erklæret mål for andre nyere sproghistoriers vedkommende, fx den fællesnordiske håndbog *The Nordic languages* (Bandle m.fl. 2002–2005, to bind) eller det norske modstykke til DSH, *Norske språkehistorie* (Sandøy & Nesse 2016–, i alt fire bind, hvoraf tre er udkommet).

Der er forskellige måder at strukturere en sproghistorisk fremstilling på. Som ved al historieskrivning drejer det sig først og fremmest om at vælge en kronologisk eller en tematisk inddeling, eller muligvis en blanding af de to. I modsætning til de fleste sproghistoriske fremstillinger – ikke mindst Skautrups – tilhører DSH ikke den kronologiske type, men vælger en temabaseret struktur. Der er fordele og ulemper ved begge varianter. En tematisk struktur giver mulighed for at fokusere på forskellige dimensioner af sproghistorien hver for sig og fremhæve forskellige videnskabelige perspektiver på materialet. Men der er også risiko for, at sammenhængene går tabt (kan man virkelig beskrive sprogets morfologiske historie uden at komme ind på fonologiske forandringer?), eller at der opstår redundans, når flere kapitler betragter de samme fænomener ud fra deres respektive synsvinkler (hvor hører morfosyntaktiske fænomener hjemme – i morfologi- eller i syntaks-kapitlet?); det er en pointe, jeg vil komme tilbage til senere. En kronologisk struktur medfører, at det er nemmere at se sproghistorien som et helhedsbillede, hvor sprogets udvikling over en tidsperiode er præget af strukturelle, sociale og kulturelle faktorer, men det er problematisk, hvis hele sproghistorien tvinges ind i en kronologisk fortælling, hvor dens mange facetter underordnes et narrativt princip.

Bøjning og bygning udgøres af fire tematiske kapitler. De første to (kap. 10 og 11) behandler dansk bøjnings- og syntakshistorie, svarende til bogens titel. Derudover indeholder bindet også to kapitler om de danske dialekter (kap. 12) og socialt relateret variation (kap. 13). Det sidste er en smule overraskende, og man kan undre sig over, hvorfor netop disse temaer er samlet i ét bind – ikke kun fordi de sidste to kapitler

behandler et bredt spektrum af relevante emner ud over bøjning og syntaks, men også fordi de slet ikke bliver nævnt i bindets titel. Det er meget muligt at kombinationen af emnerne i samme bind bare skyldes praktiske hensyn, men det er i hvert fald uheldigt, at så vigtige emner som dialektal og social variation således bliver usynliggjort i titlen, da de i den grad har præget nyere dansk og international forskning om sprog og især sprogforandring.

Ud over selve teksten (og henvisninger til ekstra materiale på nettet) indeholder alle kapitlerne en stor mængde af eksempler, kort, illustrationer, tabeller og bokse med yderligere fakta, ekstra information eller terminologiske oversigter. Mens de allerfleste af disse er læseværdige og bidrager til at anskueliggøre det, teksten handler om, er der også nogle få, der er af mere tvivlsom værdi. Et eksempel er faktaboksen om begrebet *bøjning* (s. 103) – altså et af de helt centrale begreber for hele bindet. Ifølge boksen er det uklart, hvad der har ledt til brugen af verbet *bøje* (og de tilsvarende verber på andre nordiske sprog og på tysk) i dets grammatiske betydning. Kun hvis man ikke lader sig nøje med faktaboksen, men inddrager ekstramaterialet på nettet, finder man frem til den åbenlyst korrekte forklaring at *bøje* er en låneoversættelse af latinske fagtermer som *declinare* og *inflectere*, som betyder det samme, og begge igen er oversat fra tilsvarende græske termer. Her – og nogle få andre steder – ville en klarere besked i selve teksten have været bedre.

KAPITEL 10: BØJNING

Bøjningskapitlet (101 sider) består af fire kronologisk afgrænsede underkapitler, der følger inddelingen af dansk sproghistorie i fast etablerede perioder, så man kan følge udviklingen af sproget fra et højtflekterende stadium i runetiden gennem forskellige forenklingsprocesser og innovationer til det system, vi kender i dag. Det er positivt, at kapitlerne er opbygget efter den samme struktur (først verberne, så substantiver, til slut pronominer og andre nominale ordklasser). Ud over de uundgåelige bøjningstabeller er alle underkapitler righoldige med eksempler. Det gør det nemt at få et indtryk af, hvordan systemerne i hver periode gjorde sig gældende i sammenhængende ytringer. I mine øjne ville det dog have været godt, hvis man havde indledt kapitlet med et kort overblik over den ret voldsomme udvikling fra runetidens

komplekse bøjningssystem til de beskedne rester, der stadig er bevaret i nutidsdansk. Noget andet, man savner, er en diskussion af mulige forklaringer på denne udvikling – der er efterhånden mange forskere, der er kommet med deres bud på både strukturelle og sociale årsager til disse forenklingsprocesser i de fastlandsskandinaviske sprog, deriblandt sprogkontakt (jf. Norde 1997, Braunmüller 2005, Dahl 2015).

Det første underkapitel (10.1) (skrevet af Michael Lerche Nielsen under medvirken af Marie Stoklund) gør rede for bøjningsforholdene i runetiden (dvs. før ca. 1100). Det er en detaljeret, velillustreret og velskrevet, men også temmelig traditionel gennemgang af det, vi ved og kan rekonstruere om runeindskrifternes bøjningsmorfologi. Kapitellet opremser ikke bare grammatiske oplysninger og paradigmer, men giver forklaringer og sammenligninger med fx moderne dansk eller svensk. Det må have været ikke så lidt af en pædagogisk udfordring, men teksten holder fagligt set og er stadig læservenlig. Her kunne man imidlertid ønske sig en – gerne kritisk – diskussion af det traditionelle begreb *runedansk*, som flittigt bliver brugt i teksten. Begrebet bliver brugt som betegnelse med både urnordiske kilder og kilder, der illustrerer den flydende overgang til vikingetidens mere tydeligt østnordisk sprog, som så endnu senere blev til noget, vi med rette kan kalde dansk. For den største del af runetiden må man jo sætte spørgsmålstegn ved, hvor *dansk* runesproget egentlig er – medmindre man simpelthen mener sproget, som det er kendt fra runestenene i det middelalderlige Danmark (medregnet Sydslesvig og Skånelandene). At det nok er det geografiske kriterium, der har været anvendt, må være indlysende for fagfolk, men er ikke selvforklarende for andre sproginteresserede.

Det efterfølgende underkapitel om gammeldansk (10.2, skrevet af Britta Olrik Frederiksen) følger stort set det samme mønster. Fokus ligger dog ikke på de systemer, som man har kunnet rekonstruere for enkelte tidspunkter under perioden (dvs. ca. fra 1100 til 1500), men snarere på forandringerne og den geografiske variation i bøjningssystemet fra periodens begyndelse og op gennem middelalderen, med afsæt i det fælles østnordiske system. Det er i denne periode, at de store forandringer i bøjningssystemet indledes, og de grammatiske mønstre kan være forvirrende mangfoldige. Det er derfor fordelagtigt, at forfat-

teren i slutningen af kapitlet gør status over de vigtigste geografiske og kronologiske tendenser.

Underkapitel 10.3 (skrevet af Hanne Ruus) om ældre nydansk (ca. 1500–1700) begynder med at placere perioden i en større udviklings-sammenhæng ved at konstatere, at systemet allerede omkring 1500 er kommet til at ligne det nutidsdanske system ganske meget, selvom der er forskelle i forhold til bøjningskategoriernes fordeling inden for de forskellige ordklasser og deres medlemmer. Ældre nydansk bøjnings-morfologi og udviklingen under denne periode er desværre ikke undersøgt systematisk. Det er således konsekvent, at teksten fokuserer på de punkter, hvor der er påfaldende afvigelser fra nutidsdansk. Der gives 157 (!) eksempelsætninger, der som regel er selvforklarende, da læseren selv kan sammenligne dem med nutidsdansk, men det er alligevel ærgerligt, at kapitlet på denne måde nærmest ligner en eksempelsamling med forklarende mellemtekster.

Det sidste underkapitel, kap. 10.4 (skrevet af Henrik Galberg Jacobsen) om yngre nydansk (perioden efter 1700), indledes med en interessant oplysning, nemlig at afsnittet ikke er baseret på sprogbrugen i samtidige kilder, men på sproghistoriske fremstillinger og især på normative tekster, der primært afspejler sproglige idealer. Her møder vi for første gang modsætningen mellem normeret og ikke-normeret sprogbrug. Ellers tager kapitlet over, hvor det foregående kapitel slut-ter. Det er struktureret på samme måde som de tre andre underkapitler, dog med færre eksempler, som i kapitlet bruges til at illustrere normens udvikling snarere end den varierede faktiske sprogbrug.

KAPITEL 11: SYNTAKS

Kapitlet (111 sider) består af blot to underkapitler, hvoraf det første behandler runetiden, mens det andet dækker hele perioden fra gam-meldansk til nutidsdansk, dvs. de godt ni hundrede år, der er gået siden de ældste tekster i latinsk skrift. Dette udgør en overraskende modsæt-ning til kapitel 10 med dets fire underkapitler. Selvfølgelig kan der godt være gode praktiske eller pædagogiske argumenter for, at man på den måde vælger at sætte fokus på sprogforandringens gradvise karakter, men man kunne også godt finde argumenter for en mere stringent struktur, der følger de etablerede sproghistoriske perioder. Under alle

omstændigheder ville det have været godt i det mindste at forklare, hvorfor man vælger forskellige principper for forskellige dele af det samme bind.

Underkapitlet om runetiden (11.1, skrevet af Sebastian Møller Bak) giver en klar og koncis redegørelse for ledstillingsmønstrene i runeindskrifterne fra urnordisk til vikingetidens sprog. Forfatteren påpeger ganske rigtigt, hvor lidt man i grunden kan sige om den ældste tid på grund af den begrænsede mængde data, mens ledstillingen i senere tid stemmer overens med begyndelsen af den gammeldanske periode.

Det andet underkapitel (11.2, skrevet af Lars Heltoft under medvirken af Marita Akhøj Nielsen) om udviklingen fra gammeldansk til nutidsdansk indeholder en meget detaljeret gennemgang af bl.a. udviklingen af ledstilling gennem tiderne, kasussystemets omtolkning og afvikling, bestemthedsmarkeringen og markører for informationsstruktur. Med udgangspunkt i det faktum, at syntaksen traditionelt har været et forsømt område inden for sproghistorieskrivning, er det imponerende meget, der bliver behandlet i denne overblikfremstilling. Når det så er sagt, må man konstatere, at kapitlet er en hård nød at knække. For det første er kapitlet på hele 96 sider, dvs. cirka en fjerdedel af hele bindets tekstomfang, og det rummer i alt 704 (!) eksempler (ekstramaterialet på nettet medregnet) og indeholder 46 nummererede og en del unummerede tabeller og skemaer. Det kunne med andre ord godt have været en mindre bog i sig selv – eller i det mindste flere underkapitler. For det andet kan man diskutere, om alt i kapitlet hører hjemme under syntaks. Selvfølgelig er alle former for afgrænsning mellem strukturelle områder problematiske, idet alt i sprogsystemet hænger sammen – som sagt er dette et almindeligt problem for al sproghistorieskrivning. Alligevel ville ikke alle forvente at støde på en indgående diskussion af forholdet mellem kasusformer og semantiske roller (s. 146ff.) i et syntakskapitel. Tilsvarende kunne man mene, at oprindelsen af subjektive partikler (s. 220ff.) ikke hørte til syntaksens kerneområde, selvom emnet selvfølgelig har syntaktiske implikationer. For det tredje er det problematisk – måske ikke i sig selv, men i forhold til DSH's målsætning og tiltænkte læsere – at kapitlet som det eneste i hele bindet bruger den meget indviklede og indforståede terminologi, der knytter sig til dansk funktionel lingvistik og især Hansen og

Heltofts (2011) *Grammatik over det danske sprog*. Det er forståeligt, at en dansk sproghistorie holder sig til danske fagtraditioner, men det ville alligevel være ønskværdigt, at en sproghistorisk fremstilling af syntaks, som også retter sig til fagfæller fra de andre nordiske lande (for ikke at tale om den interesserede almenhed), var skrevet på en mindre ekskluderende måde.

KAPITEL 12: DIALEKTER

Kapitlet om dialekterne (116 sider) omfatter i alt syv underkapitler, som behandler forskellige strukturelle aspekter af danske dialekter. Derved forstås primært de traditionelle dialekter, sådan som de er blevet beskrevet i dialektologisk forskning siden 1800-tallet. Indimellem bliver der også henvist til regionale træk i ikke-dialektalt nutidsdansk. Den historiske udvikling spiller for så vidt en rolle, da de dialektale strukturer bliver sammenlignet med ældre sprogstadier, men dialekternes historie står ikke altid i centrum for fremstillingen.

Det er selvfølgelig umuligt at beskrive det danske sprogs historie uden at inddrage dialekterne. Men hvordan ser forholdet mellem sproghistorie og dialekterne egentlig ud? Man kan argumentere for, at næsten *al* sproghistorie er dialekthistorie, især med hensyn til den ældste tid, eller at dialektforskningen bidrager med noget vigtigt til sproghistorien, fordi den kaster lys over den sidste fase af en langvarig udvikling som sandsynligvis ikke kommer til at blive ført meget videre, da de allerfleste dialekter i dag er uddøde eller i det mindste i tilbagegang. Det ville have været godt med et afsnit, hvor netop dette spørgsmål blev diskuteret, så læserne informeres om forfatterens syn på sammenhængen.

Ikke desto mindre giver kapitel 12 samlet set et meget fint, omfattende og tilgængeligt overblik over de vigtigste resultater af dansk dialektologi fra 1800-tallet op til nutiden. Kapitlet starter med et kort underkapitel (12.1, skrevet ligesom de grammatiske underkapitler 12.4–12.6 af Karen Margrethe Pedersen) om dialektforskning generelt, dens kilder og inddelingen af det dansksprogede område i større dialektområder.

Underkapitel 12.2 (skrevet af Lars Brink) fokuserer på de dialektale fonetiske og fonologiske træk. Det indledes med et afsnit om lydlove og deres bidrag til dannelsen af grænser mellem forskellige dialektom-

råder. Hovedvægten i kapitlet er lagt på en gennemgang af elementære udtaletræk i større dialektregioner (med kompletterende lydfiler på nettet).

Næste underkapitel (12.3, skrevet af Viggo Sørensen) drejer sig om dialekternes ordforråd. På den semantiske side pointeres det, at dialektordene hører hjemme i og er præget af det sociale og kulturelle miljø, hvor de traditionelle dialekter blev brugt, dvs. landsbylivet snarere end købstadskulturen. Samtidig fremhæver kapitlet, at også dialekternes ordforråd selvfølgelig har udviklet sig, både gennem indlån fra andre sprog og varieteter og gennem semantisk forandring. Sammenhængen mellem ordforrådet og landbokulturen er tydeligst, når nye ord opstår som en konsekvens af kulturel eller teknisk innovation (fx sønderjysk *dørnske*, fra nedertysk *Dö(r)ns* 'opvarmelig opholdsstue med bilæggeovn'). Dertil kommer dannelsen af nye ord gennem afledning og sammensætning.

På dette punkt er der et lille overlap med det efterfølgende underkapitel (12.4, skrevet af K. M. Pedersen) om orddannelse, der fokuserer på aflednings- og sammensætningsmønstre, som afviger fra standardsproget eller i hvert fald forekommer hyppigere i dialekterne. De enkelte affikser bliver illustreret med mange eksempler, opslagsord fra dialektordbøgerne, ordbogssedler og dialektgeografiske kort. De meget udførlige kapitler om dialektal bøjning (12.5) og syntaks (12.6, begge skrevet af K. M. Pedersen) er opbygget efter det samme princip, idet de kontrasterer dialekternes grammatik med standardsprogets og fokuserer på de træk, hvor et eller flere dialektområder afviger markant fra rigsdanske normer. Selvom kapitlerne først og fremmest gør status over den grammatiske viden, forskningen har opnået om danske dialekter, omtaler de også mange strukturelle træk, der ikke mindst er interessante ud fra et fællesnordisk, et areallingvistisk og et typologisk perspektiv. For eksempel nævner bøjningskapitlet resterne af en verbal personbøjning og formen *im* (personligt pronomen 2. person pluralis) i de sønderjyske dialekter syd for den nuværende grænse, som stemmer overens med lokale former i kontaktsproget nedertysk, og dobbelt bestemthed i bornholmsk, som knytter østdanske og sydsvenske dialekter sammen. Ligeledes nævnes der i syntakskapitlet mange træk, der viser, at dialekternes udtrykssystemer tit er mere komplekse end stan-

dardsprogets, fx *have*-konstruktionerne med foranstillet og efterstillet participium, der udtrykker forskellige aspekter (fx i jyske dialekter: *han havde købt æ hus* med fokus på handlingen, men *han havde æ hus købt* med fokus på ejerforholdet), tempusbøjning af modalverbernes infinitiv (fx i Nørrejylland: *vandet skal kan løbe fra*, men *vandet skulle kunne løbe fra*) eller omskreven genitiv i jysk (fx *æ mand sin hat*, *æ kone hende hat*) – en typologisk påfaldende innovation i jysk, der sandsynligvis er lånt fra nedertysk (if. Höder 2016: 117–121).

Det afsluttende underkapitel om ortografi (12.7, skrevet af V. Sørensen) starter med at definere forskellen mellem dialektologisk lydskrift og dialektortografi, for så at fortsætte med en gennemgang af dialektlitteraturens ortografiske praksis i 1800- og 1900-tallet. Kapitlet er rigt illustreret med eksempler, der også eksemplificerer både de typiske problemer, som opstår ved gengivelsen af fonetiske og ikke mindst prosodiske særtræk (fx de tonale accenter i sønderjysk), og grundene til, at det kun er bornholmsk, der har udviklet en mere eller mindre fast ortografisk norm.

KAPITEL 13: SOCIOLEKTER

Det sidste kapitel i bindet, kapitel 13 (61 sider), behandler socialt relateret variation og består af seks forholdsvis korte underkapitler (alle skrevet af Inge Lise Pedersen). Det første redegør for sammenhængen mellem samfundsudvikling og udviklingen af socialt relateret sproglig variation, mens de øvrige fem gennemgår de forskellige strukturelle områder ud fra et sociolingvistisk perspektiv. Strukturen følger i det hele taget dialektkapitlet, bortset fra orddannelsen, der ikke behandles i et eget afsnit. Det er ikke tilfældigt, at dette kapitel efterfølger dialektkapitlet og således afslutter bindet: Sprogsituationen i nutidsdansk er i høj grad præget af overgangen fra det traditionelle dialektsamfund til et samfund, hvor sociale og situationelle faktorer er afgørende for sprogbrugernes valg af varianter. Denne forandring har jo også haft store faglige konsekvenser, da man inden for dansk dialektologi i de seneste år synes at have prioriteret sociolingvistisk frem for mere traditionel dialektologisk forskning – hvad der også afspejler sig i fx titlen på I. L. Pedersens 70-års festskrift (*Fra folkemål til multietnolekt*, Pedersen 2009).

Det første underkapitel (13.1) giver en god og grundig oversigt over forholdet mellem samfundshistorie og sproghistorie. Afsnittet tager afsæt i vikingetiden og følger så udviklingen hele vejen fra middelalderens stændersamfund gennem århundrederne til klassesamfundets oprindelse og forandring i 1800- og 1900-tallet, den stigende urbanisering, de store sociale omvæltninger efter 2. verdenskrig og udviklingen mod et stærkere internationaliseret og individualiseret samfund gennem de sidste årtier, hvor forholdsvis nye sprogformer som multietnolekter spiller en større rolle for sprogforandringen i storbyerne, ligesom i mange andre nordiske og europæiske lande. Det er derfor også vigtigt, når forfatteren gør klart op med forestillingen om, at Danmark nogensinde har været et etsproget samfund (muligvis bortset fra den historisk set korte periode fra 1864 til 1960'erne (RO§6,2)) – flersprogethed, sprogkontakt og kontaktbetinget sprogforandring er som sådan ikke nye fænomener, men de gør sig gældende på en anden måde inden for nutidens sociale rammer.

De efterfølgende underkapitler (13.2–6) beskriver på en vellykket måde socialt relateret sprogvariation detaljeret, men alligevel letforståeligt og illustrativt med mange velvalgte eksempler. Den historiske dimension bliver altid inddraget, og fremstillingen kommer flere gange ind på relationen mellem sociale, geografiske og – især for den seneste tid – stilistiske forskelle: Disse dimensioner kan ikke (længere?) betragtes hver for sig, men må indgå i et samlet perspektiv på nutidens sproglige variation. Når København figurerer mere prominent i kapitlerne end andre regioner, fx i udtalekapitlet, så skyldes det nok, at det er netop forholdene i københavnsk, der længe har stået i fokus for sprogforskerne (især fra Københavns Universitet). Der er dog også nyere forskning om socialt relateret variation både i andre byer og uden for byerne, og den bliver også diskuteret og placeret i helhedsbilledet.

Fremstillingen indledes med et underkapitel om udtalevariation (13.2), hvor det især er segmentale forskelle, der spiller en vigtig rolle som markør for social tilhørighed, fra arbejderklassens klassiske forlængelse af korte vokaler til multietnolektens palatalisering af *ʔ*. I kapitlet om variation i ordforrådet fremstilles sprogkontakt og flersprogethed som de vigtige faktorer, de er (13.3). Fra et historisk perspektiv er det helt klart latin, fransk, tysk og engelsk, der har haft en vigtig funktion

som sociale markører for visse grupper og i visse kulturelle, sociale og økonomiske sammenhæng. Dertil kommer de forskellige indvandrergruppers sprog (fra amagerhollænderne til indvandringen i slutningen af 1900-tallet), som dog kun har haft periodevis og lokal indflydelse. For at finde socialt relateret variation i forhold til bøjningen (13.4) skal man lidt mere ned i detaljerne, og i dag er det mest allomorfske varianter med baggrund i dialekternes bøjningssystemer, der kan regnes som sociale markører (fx endelsen *-en* i præteritum participium af stærke verber i vstdansk regionalsprog). Noget af det samme ses inden for syntaks (13.5). De træk, hvor talesproget afviger markant fra standardsprogets normer (fx hovedsætningsledstilling i ledsætninger eller brugen af indre *at*), er typisk mere afhængige af den geografiske eller situationelle dimension end af socioøkonomiske faktorer, selvom enkelte træk kan tilordnes distinkte sociale grupper. Det sidste underkapitel (13.6) behandler ortografien, og her kan man sige, at den stort set ikke har haft en funktion som (selvstændig) social markør – selvom fx ortografiske afvigelser fra standardsproget hænger sammen med talernes uddannelsesniveau og dialektale baggrund og også er brugt meget bevidst i bl.a. litterære forsøg på at gengive talesprog.

OPSUMMERING

Alt i alt er *Bøjning og bygning* et imponerende informativt og velskrevet bind, og samspillet mellem teksten, eksemplerne og de mange billeder, kort og illustrationer fungerer i mange henseender godt. Det samme gælder også for det supplerende materiale på nettet – så længe det findes og vedligeholdes. Overordnet set er der først og fremmest to ting, jeg ville have ønsket. For det første, at man ikke havde skjult den anden halvdel af bogen i bindets titel – det er jo her, drivkræfterne bag sprogforandringerne, mekanismerne bag sproghistorien bliver allermest synlige. For det andet at de første to kapitler havde været mere konsistente i deres interne struktur (fx i forhold til periodiseringen), deres terminologi (østnordisk, runedansk, olddansk) og ikke mindst det faglige kompetenceniveau, man forudsætter hos læserne.

Steffen Höder

Institut für Skandinavistik, Frisistik und Allgemeine Sprachwissenschaft

Christian-Albrecht Universität zu Kiel

s.hoeder@isfas.uni-kiel.de

LITTERATUR

- Bandle, O. m.fl. (red.). 2002–2005. *The Nordic languages. An international handbook of the history of the North Germanic languages*. Berlin: de Gruyter.
- Braunmüller, K. 2005. Language contacts in the Late Middle Ages and in Early Modern Times. O. Bandle m.fl. (red.), *The Nordic languages. An international handbook of the history of the North Germanic languages*, bind 2, 1222–1233. Berlin: de Gruyter. DOI: 10.1515/9783110197068-017.
- Dahl, Ö. 2015. Linguistic mysteries around the North Sea. P. Shaw m.fl. (red.), *From clerks to corpora. Essays on the English language yesterday and today*, 17–34. Stockholm: Stockholm University Press. DOI 10.16993/bab.b.
- Hansen, E. & L. Heltoft. 2011. *Grammatik over det danske sprog*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Höder, S. 2016. Niederdeutsch und Nordeuropa: Eine Annäherung an grammatische Arealität im Norden Europas. *Niederdeutsches Jahrbuch* 139. 103–129.
- Pedersen, I.L. 2009. *Fra folkemål til multietnolekt – og 23 andre artikler inden for nordisk dialektologi, sociolingvistik og sproghistorie. Et udvalg fra Inge Lise Pedersens forfatterskab*, F. Gregersen & T. Kristiansen (red.). Oslo: Novus.
- Norde, M. 1997. Middle Low German–Middle Scandinavian language contact and morphological simplification. *Multilingua* 16. 389–409. DOI: 10.1515/mult.1997.16.4.389.
- Sandøy, H. & A. Nesse (red.). 2016–. *Norsk språkhistorie*. Oslo: Novus.
- Skautrup, P. 1944–1970. *Det danske sprogs historie*. København: Gyldendal.